

HERPAI BALÁZS

A lakossági díjhátralékok alakulása egy felmérés tükrében¹

Az elmúlt években a lakásfenntartással kapcsolatos kiadások jelentősen emelkedtek, miközben a lakosság egyes rétegeinek bevételei csökkentek vagy inflálódtak. E folyamatokat a gazdasági válság tovább erősítette. Egyre magasabb azok száma, akik önerőből nem képesek a számláik kiegyenlítésére. A legutóbbi, 2003-as adatgyűjtés után időszerűvé vált tehát a lakossági díjhátralékok alakulásának országos szintű felmérése. A tanulmány alapjául szolgáló felmérés az áram-, a gáz-, illetve a távhő-hátralékokra terjedt ki; az önkéntes adatszolgáltatásra közvetlenül a szolgáltató vállalatokat kérte fel a minisztérium. Az adatok összegzése, elemzése és a 2003-as kutatás eredményeivel való összevetése alapján megállapítható, hogy a lakossági eladósodottság jelentős mértékben nőtt, és ezt az adósságkezelési szolgáltatás sem tudta fékezni. A cikk kitér arra is, hogy mi lehet az erre szánt szociális ellátások alacsony hatásfokának oka, illetve hogy melyek a továbblépés lehetőségei.

I. Bevezetés

Az elmúlt évek tendenciája, hogy a háztartások kiadásai között egyre nagyobb arányt képviselnek a közüzemi² kiadások: elegendő megemlíteni a földgáz vagy a távhő árának növekedését. Ezzel párosult, hogy a lakosság egyes rétegeinek bevételei ténylegesen csökkentek vagy inflálódtak. Ezen folyamatokat a gazdasági válság – melynek hazai „kezdését” 2008 szeptemberére datálhatjuk – felerősítette: soha nem látott

¹ A cikk munkaváltozataihoz fűzött értékes megjegyzéseikért ezúton szeretnék köszönetet mondani Kónig Évának.

² Tekintettel arra, hogy a gáz- és az áramszolgáltatás terén már végbement az energiapiaci liberalizáció, e szolgáltatásokat illetően a „közüzemi” jelző használata pontatlan, nem indokolt.

mértékű munkanélküliség, a hitelek törlesztőrészleteinek megugrása, a fogyasztói árak emelkedése stb. jellemezte a helyzetet.

Emiatt napjainkban a lakossági díjhátralékok problémája különösen aktuálissá vált, hiszen egyre magasabb azon fogyasztók száma, akik (önerőből) nem képesek a számláik kiegyenlítésére. Időszerűvé vált tehát, hogy – a legutóbbi, 2003-as adatgyűjtés után – átfogó felmérés készüljön e témában, amelyet a Szociális és Munkaügyi Minisztérium (a Nemzeti Erőforrás Minisztérium jogelődje) az Országgyűlés Ifjúsági, Szociális és Családügyi Bizottságának felkérésére, 2010 februárjára készített el.

A felmérés a három legjellemzőbb típusra – az áram, a gáz, illetve a távhő-hátralékokra – terjedt ki, a további két kommunális szolgáltatásból – víz és csatorna, illetve szemétszállítás – eredő tartozások a rendkívüli széttagoltság miatt nem, vagy rendkívül nehezen mérhetőek (a szolgáltatók helyi szinten működnek, településenként eltérő szabályozással és nyilvántartásokkal).

Az adatközlésre – amely egy előzetesen elkészített és egyeztetett táblázaton (adatlapon) alapult – magukat a szolgáltató vállalatokat kértük fel. Fontos kiemelni az adatközlés önkéntességét, amelynek következtében a felmérés teljes körű jellege nem volt garantálható (a tényleges adatközlők számát, illetve listáját az 1. számú melléklet tartalmazza). A felmérés már 2009 novemberében elindult, ebből következően a 2009. június 30-i időállapotot veszi alapul; mivel tehát az adatok e cikk írásának időpontjában már több mint egy évesek, feltételezhető, hogy a helyzet az eltelt időszak alatt tovább romlott.

Mielőtt az adatok elemzésébe, értelmezésébe kezdenénk, tisztázandó, hogy tulajdonképpen *ki is számít hátralékosnak, eladósodottnak?*

A szolgáltató cégek szempontjából az a fogyasztó is hátralékosnak számít, akinek már kiküldték az energiaszámlát, de aki annak összegét még nem egyenlítette ki (ezek a *határidőn belüli hátralékosok*). A *határidőn túli tartozás* kategóriájába mindazon fogyasztók beletartoznak, akik elmulasztották a kiküldött számlán szereplő fizetési határidőt – akár csak egyetlen nappal is.

A szociálpolitika szempontjából csak azokra a hátralékosokra kell koncentrálni, amelyek potenciálisan vagy ténylegesen veszélyeztetik a lakhatás biztonságát, ezért a felmérés eleve csak a határidőn túli hátralékosokra terjedt ki. Ezen belül is szükséges azonban további megkülönböztetéseket tenni. Az 1–30 napi sávba sorolódnak ugyanis azon fogyasztók is, akik csak pár napot csúsztak a befizetéssel (pl. elfelejtette befizetni a csekket, vagy „elnézte” a fizetési határidőt). Feltehető, hogy ezen hátralékok jelentős részét rövid időn belül kiegyenlítik, ezért a továbbiakban – a torzítások elkerülése érdekében – *hátralékos fogyasztókon a 31 napnál régebbi tartozással rendelkezőket értjük*. Azért fontos ezt kiemelni, mert a 30 nap alatti sávba tartozik a hátralékos (ki nem kapcsolt) fogyasztók jelentős hányada (összesen 43 százaléka), illetve az adósságállomány számottevő része (összesen 32 százaléka).

A szociálpolitika aspektusait is figyelembe véve – a határidőn túli hátralékokon belül – az alábbi kategóriák alakíthatók ki:

- a) *1 havi alatti tartozás*: még nem hordoz magában veszélyt a lakhatás biztonságára nézve, ezért jelen elemzésben figyelmen kívül hagyható;
- b) *3 hónapon belüli tartozás*: már fennáll a potenciális veszélyeztetett-

TANULMÁNYOK

ség, az adott család feltehetően pillanatnyi pénzzavarba került, de a gazdálkodás egyensúlya még viszonylag könnyen „helyrebillenthető”;

c) *3 hónapon túli tartozás*: ez már valódi hátralékosság, ezen a ponton már szükséges lehet a külső segítség igénybevétele;

d) *6 hónapon túli tartozás*: a hatályos szabályok szerint a szociális ellátórendszer ezen a ponton avatkozik be, illetve kínál megoldást a hátralékosok részére: az adósságkezelési szolgáltatás egyik alapvető jogosultsági feltétele a legalább 50 ezer Ft összegű tartozás, illetve a tartozások valamelyikének legalább 6 havinak kell lennie (kivéve, ha már kikapcsolták a szolgáltatást); a tapasztalatok azt mutatják, hogy segítség sokszor már késve érkezik;

e) *Egy éven túli tartozás*: ezek a fogyasztók vannak a legnehezebb – sokszor menthetetlen – helyzetben: már hosszú ideje nincs energiaszolgáltatás a háztartásukban (amennyiben a kikapcsolás műszakilag lehetséges volt), nagy összegű tartozásukat pedig külső segítség nélkül biztosan nem képesek rendezni. A hátralék „öregedésével”, illetve az összeg kamatok miatti emelkedésével egyre nagyobb az esélye annak, hogy (jellemzően áram-) ellátásukról szabálytalan vételezés útján gondoskodnak, amely súlyosan veszélyezteti a családban élők testi épségét és életét.

Amennyiben egy fogyasztó több hátralékkal is rendelkezett – az a jellemző, hogy egy-egy fogyasztó több számlával marad el –, az adatszolgáltatásnál csak a legrégebbi tartozásnál kellett feltüntetni (így az egyes időszavok létszámadatainak összege – elméletileg – megegyezik a hátralékos fogyasztók összlétszámával).

II. A lakosság eladósodottságának mértéke

1. Áramszolgáltatás

Az adatszolgáltatásra közvetlenül kértük fel a 3 áramszolgáltató vállalatcsoportot, ennek köszönhetően a lakossági lefedettség 100 százalékos. Az alábbiakban bemutatott adatokat részletesebben a *2a számú melléklet* tartalmazza.

A 2009. június 30-i állapot szerint az adatközlő vállalatok által ellátott lakossági fogyasztók száma összesen 4 963 137 fő,³ ezen *fogyasztók több mint 11 százaléka* (555 652 fő) rendelkezett *határidőn túli hátralékkal*. A hátralék teljes összege (18 Mrd Ft) elérte a lakossági fogyasztásból származó, 2009. első félévi bruttó díjbevétel 7,6 százalékát (a 2008. évi teljes bevételnek pedig a 4 százalékát). Az egy fogyasztóra jutó hátralék átlagos összege 32 407 Ft volt.

A hátralék időtartam szerinti megoszlását vizsgálva látható, hogy az egyes időszavokban a fogyasztók eloszlása viszonylag egyenletes, hason-

³ Bizonyos szolgáltatók a hátralékokat vevői folyószámlán – ún. szerződéses folyószámlán – tartják nyilván; egy folyószámlán egy ügyfélhez tartozó, egy vagy több felhasználási hely számláit és ahhoz kapcsolódó befizetéseket kezelik. Mivel azonban általában egy személyhez egy vevői folyószámla tartozik, az adatok összehasonlítása során ez nem jelent lényeges problémát.

lóan csekély volt a szóródás az összegek tekintetében. A *legnagyobb mértékű* – de nem kiugróan magas – az eladósodottság *a 91–180 napi sávban*: itt található a hátralékos fogyasztók 24 százaléka, illetve a hátralék-állomány 23 százaléka. A hatályos szabályozás szerint a tartozás ezen időtartama (3 hónap) esetén kerül sor a szolgáltatás kikapcsolására.

Az egy főre jutó hátralék összege a fél és egy év közötti hátralékkal rendelkezők esetében a legmagasabb (35 704 Ft), a legalacsonyabb a 31–60 nap közötti sávokban (29 734 Ft).

2. Gázszolgáltatás

Az adatszolgáltatásra a Magyar Gázipari Egyesülést (MGE) kérte fel a minisztérium, a táblázatot az *1. melléklet* szerinti tagvállalatok töltötték ki és küldték meg, az adatokat részletesebben a *2b számú melléklet* mutatja be.

A 2009. június 30-i állapot szerint a táblázatot kitöltő vállalatok lakossági fogyasztóinak száma összesen 3 264 016 fő (a 3 302 357 db fogyasztási hely közel 99 százaléka), ezen *fogyasztók több mint 14 százaléka* (466 349 fő) *rendelkezett határidőn túli hátralékkal*. A hátralék teljes összege (16 Mrd Ft) elérte a lakossági fogyasztásból származó, 2009. első félévi bruttó díjbevétele 5,7 százalékát (a 2008. évi teljes bevételnek pedig a 3,7 százalékát). Az egy fogyasztóra jutó hátralék átlagos összege 33 996 Ft – ez egy átlagos gázt fogyasztó háztartás havi fogyasztásának közel kétszerese.

Időtartam szerinti megoszlásban *a legnagyobb arányt* – mind az összegek, mind pedig a létszám tekintetében – *az egy éven túli hátralékkal rendelkező fogyasztók* képviselték: itt található a hátralékos fogyasztók közel negyede (24%), illetve a tartozás-állomány 27 százaléka. Az egy főre jutó hátralék összegének eloszlása viszonylag egyenletes, a 361 napon túli hátralékkal rendelkezők esetében a legmagasabb (37 096 Ft).

3. Távhőszolgáltatás

Magyarországon 92 településen kb. 220 távfűtő rendszer működik, a távhőszolgáltató társaságok többségükben a települési önkormányzatok tulajdonában vannak, a szolgáltatási díjakat is az önkormányzatok képviselő testülete határozza meg önkormányzati rendeletben. Az adatszolgáltatásra a Magyar Távhőszolgáltatók Szakmai Szövetségét (MATÁSZSZ) kértük fel, amely összesen 63 – az ellátott lakossági kör tekintetében jelentős súlyt képviselő – vállalatot tömörít. A táblázatot az *1. számú melléklet* szerinti 24 társaság töltötte ki és küldte vissza. Az adatok további bontását a *2c számú melléklet* tartalmazza.

A 2009. június 30-i állapot szerint az adatközlő vállalatok által ellátott fogyasztási helyek⁴ száma összesen 457 413 db, ez a távhővel fűtött lakások – a 2009. márciusi adatok alapján 649 189 db – kb. 70 százalékát

⁴ A távhőszolgáltatás esetében a „lakossági fogyasztó” helyett a „fogyasztási hely” kategória alkalmazandó. Ez azért fontos, mert a létszám (fő) nem esik egybe a fogyasztási hely (db) mennyiséggel (egy lakás – egy fogyasztási hely).

TANULMÁNYOK

tette ki. Ezen *fogyasztási helyek 23,4 százalékánál* tartottak nyilván *határidőn túli hátralékot*. A hátralék teljes összege (9,5 Mrd Ft) elérte a 2009. első félévi bruttó díjbevételek 10,3 százalékát (a 2008. évi teljes bevételek pedig a 6 százalékát). Az egy fogyasztási helyre jutó hátralék átlagos összege rendkívül magas, 88 503 Ft.

Az idősávok szerinti bontást nem minden távhőszolgáltató tartotta nyilván teljes körűen, így az egyes idősávok adatainak összege nem egyezik meg az összesített adatokkal. Ennek következtében az egyes sávok létszámainak összege kevesebb, mint a hátralékos fogyasztási helyek összlétszáma (82 646 fő, 77%). A hátralékok összege azonban némileg magasabb, mint a szumma összeg (9528/9459 M Ft); e tekintetben is hiányosak voltak az adatok (a magasabb összeget magyarázza, hogy egy fogyasztási helyet csak egyszer tüntetnek fel az idősávokban, azonban több hátraléka is lehet, több számlával maradt el).

A rendelkezésre álló adatok alapján a legtöbb fogyasztási hely (20%) a 91–180 napi kategóriában, illetve az egy éven túli sávban (18%) található. Ami a hátralék összegét illeti, az egyes sávokban viszonylag egyenletes a „felfutás”: a hátralékösszeg 40 százaléka egy éven túli tartozásból ered. Az egy főre jutó hátralék összege is egyenletesen növekszik, a legmagasabb a 361 napon túli idősávban (192 813 Ft).

4. Az egyes energiatípusok összehasonlítása

Megnevezés	Áram	Gáz	Távhő	Összesen
Fogyasztók száma (ezer fő)	4 963	3 264	457*	8 684
Hátralékos fogyasztók száma (ezer fő)	556	466	107	1 129
Hátralékos fogyasztók aránya (%)	11,2	14,3	23,4	13,0
ebből: a 12 havinál nagyobb tartozással rendelkezők aránya (%)	17,3	24,4	18,3	20,3
Kikapcsolt fogyasztók aránya a hátralékosokhoz viszonyítva (%)	5,0	6,5	–	5,1
Hátralék összege (millió Ft)	18 007	15 854	9 459	43 320
Egy adósra jutó hátralék összege (Ft)	32 407	33 996	88 503	38 370

* az adatközlő 24 szolgáltató által ellátott fogyasztási helyek száma (a távhővel fűtött lakások teljes száma 649 ezer)

Mint a fenti összefoglaló táblázatból látható, az adósság szerkezetében a három energiatípusnál jelentősek a különbségek. A díjhátralékkal rendelkező lakossági fogyasztók száma több mint 1,1 millió fő, azonban ezek között *jelentős átfedések lehetnek* (életszerű és jellemző, hogy egy-egy család egyszerre több szolgáltatónak is tartozik).

A hátralékos fogyasztók száma nominálisan az áram esetében a legmagasabb, arányaiban azonban nem itt, hanem a távhőnél a leginkább számottevő: itt a lakossági fogyasztók majdnem negyede hátralékos.

A hosszú távú tartozások szintén a távhőnél a leginkább jellemzőek, de mindenhol magasak: a 18,3 százalékos arány indoka, hogy ezen energia-

típusnál a szolgáltatás szankciós megszüntetése (kikapcsolás) rendkívül szűk körben lehetséges (lásd a III.1.3. pontban foglaltakat).

Látható, hogy a kikapcsolt háztartások aránya – a közhiedelemmel ellentétben – viszonylag alacsonynak mondható, alig haladja meg az 5 százalékot. Nominálisan kb. 30 ezer háztartás az, ahol a vizsgált időpontban nem volt áram- vagy gázszolgáltatás (2009. július 1-től egységes a szabályozás: 3 havi tartozás a kikapcsolás feltétele mind az áram, mind pedig a gáz esetében). E témáról bővebben ld. a III.1. pontnál.

Nagyságrendileg nincs lényeges eltérés a gáz és az áram esetében felhalmozott hátralékállományt tekintve (a legmagasabb az áramnál, több mint 18 Mrd Ft), a távhő ezeknél lényegesen alacsonyabb (igaz, a fogyasztói létszám is kisebb).

Hasonlóan kiegyenlített a helyzet a gáznál és az áramnál az egy főre jutó tartozás tekintetében, ezeknél azonban az átlagos távhőtartozás jelentősen magasabb. Ennek magyarázata, hogy – a relatíve magas távhődíjak, illetve a korszerűtlen és még sok esetben nem szabályozható fűtési rendszerek, valamint a jellemzően elégtelen szigetelések miatt – viszonylag könnyű nagy összegű tartozást „összeszedni”, a gyors szankcionálás (kikapcsolás) hiánya miatt pedig lehetőség van a hátralékok „elszaladására” is.

Össességében megállapítható, hogy a legkedvezőtlenebb képet a távhőszolgáltatás adatai mutatták: itt a legmagasabb a hátralékosok aránya, illetve az egy főre jutó tartozás összege, ezen felül magas (bár nem a legmagasabb) a hosszú távú tartozások aránya is.

4.1. IDŐSÁVOK SZERINTI ÖSSZEHOSONLÍTÁS

A határidőn túli fogyasztók létszáma (ezer fő)

	<i>1–30 nap</i>	<i>31–90 nap</i>	<i>91–180 nap</i>	<i>181–360 nap</i>	<i>361 naptól</i>	<i>Összesen</i>
Áram	432	222	135	103	96	988
Gáz	387	165	106	82	114	853
Távhő	35	32	21	8	20	142
<i>Összesen</i>	<i>854</i>	<i>419</i>	<i>262</i>	<i>193</i>	<i>230</i>	<i>1983*</i>

A határidőn túli hátralék összege (millió Ft)

	<i>1–30 nap</i>	<i>31–90 nap</i>	<i>91–180 nap</i>	<i>181–360 nap</i>	<i>361 naptól</i>	<i>Összesen</i>
Áram	12 082	6 931	4 089	3 679	3 308	30 088
Gáz	7 132	5 400	3 678	2 553	4 224	22 986
Távhő	925	1 922	2 479	1 350	3 776	10 384
<i>Összesen</i>	<i>20 139</i>	<i>14 253</i>	<i>10 246</i>	<i>7 582</i>	<i>11 308</i>	<i>63 458*</i>

*A szolgáltatók nyilvántartásai csak az áram és a gáz esetében tették lehetővé az idősoros adatok teljes körű megadását, emiatt a vízszintes és függőleges összesített adatok összege nem egyezik meg (vízszintesen összesített létszám: 1958 ezer fő/hátralék: 63 528 millió Ft).

A táblázat – az összehasonlíthatóság és a teljesség érdekében – tartal-

TANULMÁNYOK

mazza az egyébként figyelmen kívül hagyott, 1–30 napi kategória adatait is (látható, hogy mind az összegek, mind pedig a létszám tekintetében ez a sáv a legjelentősebb).

A hátralékos fogyasztók létszámát vizsgálva – valamennyi energia-típus esetében – megállapítható, hogy a legtöbb fogyasztó a 31–90 nap közötti sávban van (három hónapon belüli tartozás). Ugyanez a tendencia figyelhető meg a tartozás összegénél is, azzal a szignifikáns különbséggel, hogy a távhő esetében a hosszú távú – egy éven túli – hátralékok képviselik a legnagyobb arányt. Ennek fő oka a „kikapcsolhatatlanság”, amely miatt a hátralékok összege korlát nélkül növekedhet.

III. Mi fenyegeti leginkább az eladósodott családokat?

A szolgáltatási („közüzemi”) szerződés keretében a fogyasztók energiát vásárolnak a szolgáltató vállalattól, amelynek ellenértékét – jellemzően utólagosan – kötelesek kiegyenlíteni (Ptk. 387. §). Amennyiben ez nem történik meg a rendelkezésre álló határidőben – azaz a fogyasztó szerződést szept –, többféle szankció alkalmazására is lehetőség nyílik.

1. A tájékoztató jellegű eszközöktől a kikapcsolásig

Elsőként a szolgáltató – a hatályos jogszabályi előírásoknak eleget téve – felhívja a fogyasztó figyelmét a fizetési késedelem (tartozás) tényére, illetve egyeztetést kezdeményez a fizetési haladék adásáról vagy részletfizetési lehetőségről.

A fogyasztóvédelem szempontjai alapján az értesítésnek legalább három ízben, írásban kell megtörténnie, és az értesítésben a fogyasztó figyelmét fel kell hívni a szociálisan rászoruló fogyasztókat megillető kedvezményekre, valamint az előrefizető mérőfelszerelésének a lehetőségére (ez utóbbiakról bővebben lásd a IV.3. pontban írtakat).

Amennyiben a fenti eszközök nem vezettek eredményre, következhet a szerződésszegés tipikus szankciója: a szolgáltatásból való *kizárás (kikapcsolás)*, amely a szerződés felbontását is maga után vonja (ettől a ponttól jogi értelemben az adós már nem tekinthető fogyasztónak, hiszen ilyen jellegű jogviszonya megszűnt).

A kikapcsolásra csak az ágazati energiatörvényekben meghatározott feltételek együttes teljesülése esetén kerülhet sor. A kikapcsolás a hatályos szabályok szerint mind az áram, mind a gáz esetében legalább három havi számlatartozás felhalmozása után következhet be (az adatszolgáltatásban vizsgált időpont 2009. június 30-a, ekkor még a gáz esetében rövidebb, 2 havi [60 napos] számlatartozás is elegendő volt a kizáráshoz).

Amennyiben a lakossági fogyasztó rendezzi a felhalmozott tartozását, a kereskedő 24 órán belül köteles kezdeményezni a lakossági fogyasztó visszakapcsolását az ellátásba.

1.1. ÁRAMSZOLGÁLTATÁS

A vizsgált időpontban a hátralékkal rendelkező fogyasztók kb. 5 százalékánál, 27 579 háztartás esetében történt már meg a szolgáltatás szankciós megszüntetése, ez a teljes fogyasztói létszám kb. 0,6 százalékát jelenti. Ennek megfelelően ezen fogyasztók tartozása (3,4 Mrd Ft) a lakossági fogyasztásból származó bruttó díjbevételekhez viszonyítva is alacsony hányadot képvisel. Az egy kikapcsolt fogyasztóra jutó hátralék átlagos összege viszont lényegesen magasabb, mint a teljes adós-állomány esetében: 122 237 Ft.

Ellentétben a hátralékos fogyasztók össz-adataival, a kikapcsoltak esetében a létszám növekvő tendenciát mutat, a kikapcsolt fogyasztók 44 százaléka egy éven túli hátralékkal rendelkezik, és itt található a tartozás-összeg 39 százaléka. Az egy főre jutó hátralék összege a 3-6 havi kategóriában a legmagasabb (149 162 Ft).

1.2. GÁZSZOLGÁLTATÁS

A kérdéses időpillanatban a hátralékkal rendelkező fogyasztók 6,5 százalékánál, 30 278 háztartásban kapcsolták ki a gázt; ez a teljes fogyasztói létszám 1 százalékát sem éri el. Ezen fogyasztók tartozása (3,6 Mrd Ft) a lakossági fogyasztásból származó bruttó díjbevételekhez viszonyítva szinte elenyésző mértékű. Az egy kikapcsolt fogyasztóra jutó hátralék átlagos összege azonban lényegesen magasabb, mint az összesített adatok esetében: 119 462 Ft (a havi átlagfogyasztás több mint hétszerese).

A kikapcsolt fogyasztók több mint fele (52%) 361 napon túli hátralékkal rendelkezik. A tartozás összege a 3-6 havi sávban a legmagasabb, az összes kikapcsolt-hátralék 37 százaléka. A második legnagyobb arányt az egy éven túli hátralékkal rendelkezők képviselik (27%). Az egy főre jutó hátralék összege a szintén a 91-180 nap közötti sávban a legmagasabb (253 136 Ft).

A gáz és az áramszolgáltatás esetében magyarázatot igényelhet az, hogy hogyan szerepelhetnek adatok a kikapcsolt oszlopban, a kikapcsolási időhatárnál (a gáznál 60 nap, az áramnál 90 nap) korábbi időszavokban. A kikapcsolt fogyasztóknak ugyanis biztosan van olyan elmaradásuk (is), amely meghaladja a 60/90 napot – hiszen emiatt kapcsolták ki; a táblázat kitöltési útmutatója szerint azonban a több hátralékkal rendelkező fogyasztók csak egy helyen, a legrégebbi hátraléknál szerepelhetnek.

A feltüntetett tartozás összege azonban nem a kikapcsolás időpontjáig leszámolt tartozást mutatja, hanem az ügyfél folyósámláján 2009. június 30-án fennálló tartozást. A kikapcsolást követően a leolvasott óráállásról elszámoló számla készül, amit szintén kiszámláznak a fogyasztó részére. A visszakapcsolás feltétele, hogy az ügyfél valamennyi tartozását (és a visszakapcsolási díjat is) kiegyenlítse; általában azonban az egy összegű visszafizetést nem tudják teljesíteni a fogyasztók. Így fordulhat elő, hogy a régebbi tartozásokat – amelyekre elindult a kikapcsolás – kiegyenlítették, de a kikapcsolást követő elszámoló számlák vagy más tartozások, illetve azok egy részét még nem. A Ptk. vonatkozó szabályai alapján pedig azon fogyasztói befizetéseket, amelyek nem fedezték a teljes tartozást, a legrégebbi tartozások kiegyenlítésére kell fordí-

TANULMÁNYOK

tani. Ennek következtében az adósságcsapdába került hátralékosok nem tudják magukat utolérni, hiszen ha faragnak is le a tartozásukból, teljesen megszabadulni attól nem tudnak.

1.3. TÁVHŐSZOLGÁLTATÁS

A távhőszolgáltatásról szóló törvény szerint a távhőszolgáltató a közüzemi szerződést felmondhatja, ha a díjfizetés kötelezettje a szolgáltató írásbeli felszólítása ellenére a távhőszolgáltatás díját az esedékesség lejártát követő 60 napon belül nem fizeti meg. *Ezt a jogkövetkezményt azonban csak oly módon alkalmazhatja, hogy az ne érintse a teljesítő díjfizetőt vagy felhasználót* (2005. évi XVIII. törvény, 51. §).

Ebből következik, hogy *a távhőszolgáltatás díjhátralékon alapuló megszüntetése nem jellemző*: a távhővel fűtött lakások többsége társasházi (panel) lakás, ahol az egy lakások kizárása nem lehetséges a többi lakó ellátottságának sérelme nélkül. Ahol a műszaki feltételek ezt lehetővé teszik, a szolgáltatók élnek a használati melegvíz szolgáltatásból való, szankciós kizárás lehetőségével, ezen eseteket azonban a táblázat nem tartalmazza (a lakhatás biztonságát a fűtés megvonása nagyobb mértékben veszélyezteti).

A fűtésből kikapcsolt 56 fogyasztási hely abból adódik, hogy az egytarifás fűtési hődíj elszámolású (egyedi mérővel rendelkező) fogyasztóknál a fűtés kikapcsolása lehetséges a teljesítő fogyasztók érintettsége nélkül. Az ezen fogyasztási helyeket terhelő hátralék teljes összege 15,5 millió Ft, az egy főre jutó tartozás összege pedig közel 277 E Ft (ezen adatok korosítása a szolgáltatók adatbázisa alapján nem volt lehetséges).

2. A követelés behajtása érdekében alkalmazott eszközök

A kikapcsolás – az esetek többségében, a szabálytalan vételezés esetét nem számítva – megakadályozza, hogy az érintett adós további hátralékokat halmozzon fel, azonban a szolgáltató cégnek jellemzően marad kintlévősége (behajtatlan követelése).

A pénzkövetelés behajtásának első fokozata tipikusan – az új szabályok szerint közjegyző előtt zajló – fizetési meghagyásos eljárás. Amennyiben ezt a kötelezett nem támadja meg (nem mond ellent), a jogerős fizetési meghagyásnak ugyanolyan hatálya van, mint a jogerős ítéletnek. Ellentmondás esetén az ügy perré alakul át, azaz bírósági útra terelődik.

A bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény (Vht.) kimondja a végrehajtási kényszer arányos, illetőleg fokozatos alkalmazását. Ennek értelmében a kényszercselekményeknek arányban kell állniuk a hitelező által követelt összeg nagyságával. Másrészt a Vht. – a fokozatosság érdekében – meghatározza a végrehajtási sorrendet is: a pénzkövetelést első sorban a pénzforgalmi szolgáltatónál kezelt, az adós rendelkezése alatt álló összegből, illetőleg az adós munkabéréből és egyéb járandóságából kell behajtani. Ezek sikertelensége esetén kerülhet sor az ingóvégrehajtásra, és csak legvégső esetben – szigorú jogszabályi feltételek mellett – az ingatlan végrehajtásra (árverezésre).

Herpai: A lakossági díjhátralékok alakulása egy felmérés tükrében

Az adatok valamennyi energiatípus esetében igazolták, hogy az ingatlanok sikeres árverezésére, a lakásvesztésre – közvetlenül a díjhátralékok következtében – rendkívül ritkán kerül sor, az adósokat legfőbb szankcióként a kikapcsolás fenyegeti (megjegyzendő ugyanakkor, hogy számos szolgáltató volt, amely nem rendelkezett erre vonatkozó adattal).

A fentiekből két következtetést lehet levonni: egyrészt a szolgáltatóknak „nem éri meg”, hogy a végrehajtást elvigye a végső stádiumig (ingatlan árverezés), másrészt – az arányosság elvét is szem előtt tartva – nehezen vállalható, hogy néhány százezer forintos hátralék behajtása érdekében hajléktalanná váljon egy család. Sok esetben az is előfordul, hogy az adósnak nincsen olyan – végrehajtás alá vonható – vagyona, amely fedezné a tartozását.

IV. Összehasonlítás a korábbi felmérés adataival

A szociális tárca legutóbb 2003 decemberében végzett felmérést a közüzemi díjtartozások tekintetében. Az alábbi táblázatok alapján megállapítható, hogy lényeges változások történtek az elmúlt közel 6 év alatt.

2003. december

Megnevezés	Áram	Gáz	Távhő	Összesen
Fogyasztók száma (ezer fő)	4 725	3 034	645	8 405
Hátralékos fogyasztók száma (ezer fő)	335	68	192	596
Hátralékos fogyasztók aránya (%)	7,1	2,2	29,8	7,1
ebből: a 12 havinál nagyobb tartozással rendelkezők aránya (%)	3,1	21,2	32,8	14,8
Kikapcsolt fogyasztók aránya a hátralékosokhoz viszonyítva (%)	13,0	6,5	–	11,9
Hátralék összege (millió Ft)	4 179	1 860	4 926	10 926
Egy adósra jutó hátralék összege (Ft)	12 448	27 487	25 595	18 404

2009. június

Megnevezés	Áram	Gáz	Távhő	Összesen
Fogyasztók száma (ezer fő)	4 963	3 264	457*	8 684
Hátralékos fogyasztók száma (ezer fő)	556	466	107	1 129
Hátralékos fogyasztók aránya (%)	11,2	14,3	23,4	13,0
ebből: a 12 havinál nagyobb tartozással rendelkezők aránya (%)	17,3	24,4	18,3	20,3
Kikapcsolt fogyasztók aránya a hátralékosokhoz viszonyítva (%)	5,0	6,5	–	5,1
Hátralék összege (millió Ft)	18 007	15 854	9 459	43 320
Egy adósra jutó hátralék összege (Ft)	32 407	33 996	88 503	38 370

* az adatközlő 24 szolgáltató által ellátott fogyasztási helyek száma (a távhővel fűtött lakások teljes száma 649 ezer)

TANULMÁNYOK

A 2003. évi felmérés a távhóvel fűtő háztartások széles körére – csaknem egészére – kiterjedt, a jelenlegi felmérésnél a lefedettség csupán 70 százalékos. A fogyasztói létszámban mind az áram, mind pedig a gáz esetében némi növekedés figyelhető meg (5, illetve 8%).

A fogyasztói létszám emelkedésénél azonban jelentősen nagyobb arányban *nőtt a hátralékos fogyasztók száma és aránya is*: az áramhátralékosok 66%-kal vannak többen, mint 2003-ban, a gáztartozással rendelkezők száma pedig majdnem hétszeresére emelkedett. Ennek oka a gáz esetében az, hogy a lakossági gáz ára 2003. decembere óta kb. a háromszorosára emelkedett (ugyanakkor ezen időpontban vezették be a minden fogyasztót megillető általános gázártámogatást, amelyet 2007. január 01-től a szociális alapú kompenzáció váltott fel). A villamos energia ára nem emelkedett ilyen ütemben, azonban feltételezhető, hogy számos háztartás használta fűtésre ezt az energiafajtát, illetve megnőhetett a nagy fogyasztású háztartási készülékek száma is. A távhó esetében – az adatok arányos vizsgálatával – nem nőtt jelentősen a hátralékos fogyasztók aránya.

A hosszú távú (egy éven túli) tartozással rendelkező fogyasztók aránya az áram esetében drasztikusan megugrott, a gáznál nagyságrendileg nem változott. Jelentős, közel 15% pontos csökkenés figyelhető meg a távhőtartozások terén, ami valószínűsíthetően a szolgáltatók hatékonyabb kintlévőség-kezelési gyakorlatának (az ügyek bírósági útra terelésének) köszönhető.

Megállapítható, hogy *a kikapcsolt fogyasztók arányában érdemi – 43 százalékos – csökkenés figyelhető meg*. Az összesített arány esését az áramnál bekövetkezett csökkenés eredményezi (a gáznál változatlan maradt): itt a hátralékos fogyasztók 13 százaléka helyett csak 5% van kikapcsolva. Az egyéb adatokból – a hátralékosok arányának és a hátralék összegének növekedéséből – látható, hogy ez nem a lakosság fizetőképességének illetve -képességének javulását mutatja. A csökkenés okai az alábbiakban körvonalazhatók:

- a vizsgált időpontok között – az új villamosenergia törvény hatályba lépésével, 2008. január 1-jétől – a kikapcsolási határidő 60 napról 90 napra változott;
- időközben születtek meg azok a jogszabályok, amelyek a szolgáltatókat a kikapcsolások visszafogására készítették: a védendő fogyasztók kikapcsolási tilalma, a kihűléses halálesetek elleni védekezés eszközeként beiktatott jelzőrendszer (a kikapcsolás előtt a szolgáltató köteles értesíteni az illetékes jegyzőt). Ezen felül több szolgáltató vállalt önkéntes – a jogszabályi előírásoktól független – moratóriumot a szolgáltatás szankciós megszüntetésére.

Itt kell szót ejtenünk arról az alapvető kérdéstről, hogy *kedvező-e egyáltalán a rászoruló fogyasztók számára, ha minél későbbi időpontban kapcsolják ki a szolgáltatást?* Egyrészt a szolgáltatás megszüntetése alapjaiban, negatív irányban változtatja meg a háztartás életvitelét, a gyermeknevelés körülményeit stb., másrészt minél tovább „hagyjuk”, hogy az ügyfél hátralékot halmozzon fel (a későbbi kikapcsolással), később annál nehezebb lesz a nagyobb összegű tartozását kezelni.

Álláspontom szerint valóban nem szabad hagyni „elszaladni” a tartozásokat, azonban erre nem (vagy nem csak) a kikapcsolás a megfelelő eszköz. Az előrefizetést lehetővé tévő mérő felszerelésével nem fordulhat

elő az, hogy a fogyasztó – utólagosan – kifizethetetlen összegű számlát kap, hiszen csak annyit tud fogyasztani, amennyit előzőleg megvásárolt (ezen eszközről lásd bővebben az V.3. pontban foglaltakat).

A felhalmozódott hátralékok összege az eltelt időszak alatt emelkedett, azonban – az összegek indexálásának hiányában – ezen adatok pontos összevetése nem lehetséges (ehhez kapcsolódóan az egy háztartásra jutó hátralék átlagos összegei sem hasonlíthatóak össze).

V. Hatékony segítséget tudnak-e nyújtani a szociálpolitikai eszközök?

A szociális ellátórendszer két fronton tudja felvenni a harcot az eladósodás ellen: egyrészt a *fizetőképesség megőrzésével* (a hátralék felhalmozódásának megelőzésével), másrészt a *fizetőképesség helyreállítása* (a már felhalmozódott adósság kezelése, csökkentése) révén. Mindezek azonban mit sem érnek, ha nincs meg az ügyfélben a kellő fizetőkészség – azaz nem akar fizetni, nem hajlandó együttműködni az igazgatási szervekkel a támogatás érdekében.

1. A hátralék felhalmozódásának megelőzését célzó ellátások

A lakásfenntartási támogatás – azáltal, hogy folyamatos hozzájárulást biztosít a rezsiköltségek fedezéséhez – elméletileg preventív jelleggel szolgálja a lakhatás biztonságát.

Az ellátás *normatív* – minden önkormányzat által kötelezően nyújtandó – formája alapvetően két jogosultsági feltétellel bír: az egy főre jutó havi jövedelem nem haladhatja meg az öregségi nyugdíj minimum 150 százalékát (ez jelenleg 42 750 Ft), illetve a lakásfenntartás elismert havi költsége meghaladja a háztartás havi összjövedelmének 20 százalékát. Létezik ezen felül *adósságkezelési szolgáltatáshoz kapcsolódó*, illetve *helyi (méltányossági)* támogatás. Mindhárom típus nyújtható pénzbeli ellátásként, vagy természetben (a jogosult számláján jóváírva, vagy egyéb formában, pl. tüzelőanyagként).

A végrehajtási tapasztalatok alapján kijelenthető, hogy a lakásfenntartási támogatás *célzottsága és hatékonysága az elmúlt években romlott*. Ennek okai az alábbiakban foglalhatók össze:

- a normatív támogatás bevezetésével nőtt a létszám, mely tendencia 2008-ban megfordult – a jövedelemhatár értékvesztése miatt egyre kevesebben jogosultak,
- méltányossági támogatást csupán az önkormányzatok 23 százalékánál nyújtanak; mivel az adósságkezelésben nagyon kevesen részesülnek, ezért az ehhez kapcsolódó típus is alacsony létszámot ér el,
- a támogatás összege alacsony (havi átlagban 4100 Ft), ami a havi átlagos rezszi költség kb. 12 százaléka,
- a természetben nyújtás egyre kevésbé jellemző (2004-ben még 38%, 2008-ban már csak 29%), így a célhoz kötött felhasználás sem biztosított (emiatt egyre inkább általános jövedelem-kiegészítésként funkcionál az ellátás).

TANULMÁNYOK

Hasonló a rendeltetése a *szociális alapú gáz- és távhőtámogatásnak* is, azonban ez speciálisabb (meghatározott energiatípusokhoz kötődik), illetve eltérő a támogatás odaítélésének és érvényesítésének mechanizmusa is. A támogatásra eredetileg azon háztartások voltak jogosultak, ahol az egy fogyasztási egységre jutó havi nettó jövedelem nem haladta meg az öregségi nyugdíjminimum 3,5-szeresét (99 750 Ft), ezen belül négy jövedelmi kategóriát alakítottak ki, változó támogatási mértékekkel. 2010. április 30-tól a támogatás a felső két jövedelmi kategóriában megszűnt, a másodikban pedig a korábbi felére csökkent. Ezen sávokban – az alacsony jövedelműek számára – az eredetileg 2010. június 30-ig terjedő jogosultsági időszakot a közelmúltban meghosszabbították, 2010 év végéig.

A kompenzáció megszűnését követően valamennyi fogyasztónak a piaci árat kell megfizetnie a földgázért, illetve a távhőért, amelynek társadalmi hatása rendkívül kedvezőtlen. Emiatt a későbbiekben is szükséges lesz gondoskodni arról, hogy a legalacsonyabb jövedelműek számára ne jelentsen vállalhatatlan terhet a lakásfenntartással kapcsolatos számlák kiegyenlítése. A hangsúlyt az átalakítás során a prevencióra kell fektetni, hiszen ez az esetek többségében olcsóbb és célravezetőbb, mint az utólagos „tűzoltás”.

2. A hátralék konszolidálását célzó ellátások

Az *adósságkezelési szolgáltatás* utólagosan nyújt segítséget azoknak, akik lakásfenntartási kiadásaikkal (közüzemi díjak, lakbér, közös költség, illetve lakáshitel) kapcsolatban már hátralékosokká váltak. A – jellemzően családsegítő központokban működő – szolgáltatás keretében három elemű segítségnyújtás valósul meg, összekapcsolódik a természetbeni ellátás és a szolgáltatás:

Adósságcsökkentési támogatás: a tartozás visszafizetéséhez – kötelező önrész mellett – biztosított, a hitelező részére folyósítandó pénzbeli juttatás (összege legfeljebb 300 ezer Ft, illetve – lakáshitelek esetén – 600 ezer Ft);

Lakásfenntartási támogatás: annak érdekében, hogy a hátralékok törlesztése mellett az ügyfél képes legyen a folyó lakáskiadásai fedezésére is;

Adósságkezelési tanácsadás: a helyes gazdálkodás kialakításához, a támogatás megfelelő felhasználásához, illetve a prevenció érdekében az adósnak kötelezően együtt kell működnie a 120 órában képzett adósságkezelési tanácsadó szakemberrel.

A 2003-as felmérés adataival történő összevetés tapasztalatai – elsősorban az eladósodás jelentős mértékű növekedése – megkérdőjelezzik az adósságkezelési szolgáltatás hatékonyságát. Jelenleg csak a települések 4-5 százalékában érhető el a szolgáltatás (csak a fővárosi kerületekben, illetve a negyvenezernél nagyobb lélekszámú településeken kötelező), az e célra fordított összeg pedig még az évi 1 milliárd forintot sem éri el, évente mindössze kb. 10 ezer család tudja igénybe venni. Mindezen számok azt jelzik, hogy miközben egyre nagyobb szükség lenne az adósságkezelésre, a nem megfelelő szabályozás miatt nem képes a funkcióját betölteni, ezért a *továbbfejlesztése elengedhetetlen*.

Erre számos eszköz kínálkozik: az adósságkezelést működtető tele-

pülések körének bővítése, a megelőzést célzó szabályozási elemek hangsúlyosabbá tétele, az ellátást igénybevevők körének bővítése stb. Egyes konkrét szakmai vélemények szerint – tekintettel arra, hogy az áram – és a gáztartozások esetén (főszabály szerint) már 3 havi tartozásnál megszüntetik a szolgáltatást, ezért az adósságkezelés túl későn (csak hat havi tartozásnál) avatkozik be – indokolt a 6 hónapos határ leszállítása. Az átalakítás során azonban azt is szem előtt kell tartani, hogy a szolgáltatás valóban csak azoknak nyújtson segítséget, akik arra rászorulnak (nem vállalható, hogy az ellátás egy alacsonyabb belépési küszöbvel nemfizetésre ösztönözze a fogyasztókat).

3. Egyéb (nem szociális ágazati) intézkedések

A lakhatás megőrzése, illetve a hajléktalanná válás megelőzése érdekében a legnehezebb anyagi körülmények között élők speciális védelmet érdemelnek – az energiaszolgáltatás tekintetében is. Ennek eleget téve – az Európai Unió előírásai alapján – vezették be az ún. *védendő fogyasztók intézményét*, a villamosenergia (2008. január 1-jétől), illetve a gáz (2009. január 1-jétől) szolgáltatásához kapcsolódva.

Ezen belül két kategóriát – a szociálisan rászoruló és a fogyatékossgal élő fogyasztók csoportját – különítenek el a jogszabályok. Mindkét esetben bizonyos jogosító ellátásokhoz kötik e státus igénylésének lehetőségét: a szociálisan rászoruló fogyasztó pl. az lehet, aki, vagy akinek a háztartásában élő személy lakásfenntartási támogatásban, időskorúak járadékában részesül, aktív korúak ellátására jogosult stb. Fogyatékossgal élő fogyasztónak pedig az minősül, aki fogyatékossgai támogatásban, vakok személyi járadékában, vagy aki után szülője vagy eltartója magasabb összegű családi pótlékban részesül.

A szociálisan rászoruló fogyasztók különféle fizetési kedvezményekért (részletfizetés, fizetési haladék) folyamodhatnak, a fogyatékossgal élő pedig a méréssel, leolvasással, számlázással, díjfizetéssel kapcsolatban különleges bánásmódban részesülhetnek, illetve szükség- vagy szünetmentes áramforrást kérhetnek a szolgáltatójuktól.

Mindkét csoport lényeges kedvezménye az ún. *előrefizető mérő*. Ez olyan – a kártyás mobiltelefonok analógiájára működő – fogyasztásmérő, amely a fogyasztást csak az ellenérték előzetes megfizetése esetén teszi lehetővé, ezért nem lehetséges a hátralék felhalmozása (ezen felül tudatos és takarékos magatartásra ösztönöz). Jogosultsági feltételei:

- a fizetési kedvezmények biztosítása mellett a szolgáltatónak fel kell ajánlania az előrefizető mérő felszerelésének lehetőségét;
- amennyiben a védendő fogyasztó a fizetési kedvezmények ellenére sem rendezi a tartozását (vagy a megállapodásban foglaltakat nem tartja be), a további vételezést a szolgáltató ilyen mérő felszereléséhez kötheti;
- a védendő fogyasztót fizetési késedelem vagy nem fizetés esetén csak akkor lehet az energia-ellátásból kikapcsolni, ha – a fentiek szerinti felajánlás alapján – a speciális mérő felszerelésébe nem egyezik bele, illetve annak felszerelését, üzembe helyezését akadályozza vagy megghiúsítja („kikapcsolási védelem”);
- a szolgáltatásból már kikapcsolt – a szociálisan rászoruló fogyasztói

TANULMÁNYOK

státusra jogosító ellátások valamelyikében részesülő – fogyasztó pedig a nyilvántartásba való felvételével egyidejűleg kérheti az előre fizető mérő felszerelését.

Fontos, hogy a készülék beszerzési és felszerelési költségei a szolgáltatókat terhelik, továbbá hogy ő köteles gondoskodni a mérők működtetésének (feltöltésének) biztosításáról, az ügyfélszolgálati és elektronikus úton. A készülék felszerelésével egyidejűleg meg kell állapotni a fennálló hátralék törlesztéséről; az órák működtetését az önkormányzat segíteni köteles (azon személy részére, akinél ilyen készülék működik, a lakásfenntartási támogatást részben vagy egészben a készülék működtetését lehetővé tevő eszköz formájában kell nyújtani).

Az igénylés alapvető feltétele, hogy a szolgáltató az érintett fogyasztót – kérelmére – nyilvántartásába felvegye. A védettséggel járó jogokat csak egy felhasználási helyen lehet gyakorolni, a védendő státus alapjául szolgáló ok fennállását pedig minden év március 31-ig ismételtén igazolni kell. Aki mindkét jogosultsági kategória feltételeinek megfelel, vegyesen is igénybe veheti a kedvezményeket (további információ, és adatlapok a tárca honlapján).

Mindazonáltal az előrefizető mérő sem „csodaszer”, ezzel is előfordulhat, hogy szolgáltatás nélkül marad az ügyfél (amennyiben nincs pénze a készüléket feltölteni). Lényeges különbség ugyanakkor, hogy az állam vagy az önkormányzat ilyen esetekben sokkal hatékonyabban és célzottabban tud beavatkozni, segítséget nyújtani, továbbá a fogyasztó mentesül a visszakapcsolási díj és a járulékos költségek viselésétől.

Sajnálatos módon – bár a jogszabályi környezet ezt lehetővé tenné – *nem tudott eléggé elterjedni* az előrefizető mérők rendszere. A szolgáltatók anyagilag ellenérdekeltek, s az ún. intelligens mérés (Smart Metering) kötelező bevezetéséig nem végeznek komolyabb ráfordításokat, a készülékek megfelelő működtetését (feltöltését) biztosító, értékesítési hálózatot sem fejlesztik (jelenleg ez csak az ügyfélszolgálatokon lehetséges). Ezen feltételek hiányában pedig a jogszabály által előírt „kötelező felajánlás” sem lesz hatékony, hiszen eleve nem teszi vonzóvá a fogyasztók számára ezt a lehetőséget – annak nyilvánvaló előnyei ellenére.

Jellemző probléma továbbá, hogy – ahogyan azt az Állampolgári Jogos Országgyűlési Biztosa OBH 1288/2009. számú jelentésében megállapította – az önkormányzatok és a potenciális jogosultak *nem rendelkeznek kellő információval* ezekről a lehetőségekről. Ezzel magyarázható a regisztrált védendő fogyasztók alacsony száma is: az áram esetében a vizsgált időpontig a potenciálisan jogosult fogyasztók töredéke, 31 919 fogyasztó, a gáz esetében 14 066 fogyasztó kérte nyilvántartásba vételét szolgáltatójánál (ez a teljes fogyasztói létszám mindössze 0,6 százalék, illetve 0,5 százaléka). Meg kell ugyanakkor említeni, hogy – a közelmúlt informális adatkérései alapján – a létszám dinamikus növekedése figyelhető meg.

Egy korábbi adatfelmérés bontása alapján a regisztrált fogyasztók döntő többsége szociálisan rászoruló fogyasztó, a nyilvántartásba vett személyek kb. 60 százaléka pedig nem igényelt konkrét kedvezményt (akik kértek, nagyjából részletfizetést vagy fizetési haladékot).

VI. Összegző megállapítások

Összefoglalóan megállapítható, hogy – a 2003-as felmérés adatait is alapul véve – *a lakossági eladósodottság jelentős mértékben nőtt*, és ezt a 2003-ban bevezetett *adósságkezelési szolgáltatás sem tudta megfékezni*.

Különös figyelmet érdemelnek a hosszú távú – egy éven túli – tartozással rendelkező fogyasztók, akiknek csak külső támogatással van esélyük ledolgozni a hátralékukat (sajnálatos módon a rendkívül nagy összegű hátralékok – és az ebből következően magas önrész – esetében sokszor még azzal sem).

Tekintettel a fentiekre – megítélésem szerint – a hangsúlyt a megelőzésre, a *hátralék felhalmozásának megelőzésére* kell fektetni. Ennek kiváló eszközei lehetnek – némi továbbfejlesztés után – a már említett pénzügyi ellátások (pl. lakásfenntartási támogatás), illetve a védendő fogyasztók által igénybe vehető kedvezmények rendszere, ami sajnos a gyakorlatban nem tud igazán érvényesülni. A szociális ellátások mellett szintén lényeges szerepe van a tudatos – takarékos – energiafelhasználásnak, illetve az elavult fűtési rendszerek korszerűsítésének.

Budapest, 2010. július

Mellékletek

1. számú melléklet

A felméréshez adatot biztosító szolgáltatók

I. Áramszolgáltatás

DÉMÁSZ Zrt.
ELMŰ-ÉMÁSZ Nyrt.
E.ON Hungária Zrt.

II. Gázszolgáltatás

E.ON Hungária Zrt.
ÉGÁZ-DÉGÁZ Zrt.
Fővárosi Gázművek Zrt. (FŐGÁZ Zrt.)
TIGÁZ Zrt.

III. Távhőszolgáltatás

Budapesti Távhőszolgáltató Zrt. (FŐTÁV Zrt.)
Dalkia Energia Zrt.
Debreceni Hőszolgáltató Zrt.
Egri Vagyongazdálkodó és Távfűtő Zrt. (EVAT Zrt.)
ENERGOCOOP Kft.
Győri Hőszolgáltató Kft. (GYŐRHŐ)
Hódmezővásárhelyi Vagyongazdálkodó és Szolgáltató Zrt.
Kaposvári Önkormányzati Vagyongazdálkodó és Szolgáltató Zrt.
Kecskeméti TERMOSTAR Hőszolgáltató Kft.
Keszthelyi Városüzemeltető Egyszemélyes Kft.
Komárom-Esztergom Megyei Távhőszolgáltató Zrt. (KOMTÁVHŐ Zrt.)
Komlói Fűtőerőmű Zrt.
Kőszegi Távhőszolgáltató Kft.
Miskolci Hőszolgáltató Kft. (MIHŐ Kft.)
MÓRHŐ Kft.

TANULMÁNYOK

Mosonmagyaróvár Városüzemeltető és Fenntartó Kft.
 Pécsi Távfűtő Kft. (PÉTÁV)
 PRIMER Ajkai Távhőszolgáltatási Kft.
 SZÁKOM Kft. Százhalombatta
 Szombathelyi Távhőszolgáltató Kft.
 Tapolcai Városgazdálkodási Kft.
 Tarjánhó Szolgáltató és Elosztó Kft.
 Várpalotai Közüzem Kft.
 Veszprémi Közüzem Szolgáltató Zrt.

2a számú melléklet Lakossági díjhátralékok összetétele – ÁRAMSZOLGÁLTATÁS

	2008. évben	2009. I. félévben
A lakossági fogyasztásból származó bruttó díjbevétel (E Ft)	446 568 045	238 024 456
2009. június 30-i állapot szerint		
Lakossági fogyasztók száma összesen (fő)	4 963 137	
	összesen	ebből kikapcsolt
A hátralékos fogyasztók száma (fő)	555 652	27 579
aránya (%)	11,2	0,6
A teljes hátralék összege (E Ft)	18 006 837	3 371 168
aránya a díjbevételhez (%)		
– 2008. évihez	4,0	0,8
– 2009. I. félévihez	7,6	1,4
Egy hátralékos fogyasztóra jutó hátralék átlagos összege (Ft)	32 407	122 237
A hátralék megoszlása időtartam szerint		
30–60 nap	létszám (fő)	130 112
	összeg (E Ft)	3 868 768
61–90 nap	létszám (fő)	91 713
	összeg (E Ft)	3 062 039
91–180 nap	létszám (fő)	134 502
	összeg (E Ft)	4 088 503
181–360 nap	létszám (fő)	103 053
	összeg (E Ft)	3 679 402
361 napon túli	létszám (fő)	96 272
	összeg (E Ft)	3 308 124
A nyilvántartott védendő fogyasztók		
– száma (fő)	31 919	
– aránya (%)	0,6	
	2008. évben	2009. I. félévben
Ingyatlan-végrehajtások száma (db), ebből	0	0
– eredménytelen	0	0
– sikeres	0	0

Herpai: A lakossági díjhátralékok alakulása egy felmérés tükrében

2b számú melléklet Lakossági díjhátralékok összetétele – GÁZSZOLGÁLTATÁS

	2008. évben	2009. I. félévben
A lakossági fogyasztásból származó bruttó díjbevétel (E Ft)	429 002 470	277 044 009
2009. június 30-i állapot szerint		
Lakossági fogyasztók száma összesen (fő)	3 264 016	
	összesen	ebből kikapcsolt
A hátralékos fogyasztók száma (fő)	466 349	30 278
aránya (%)	14,3	0,9
A teljes hátralék összege (E Ft)	15 853 879	3 617 084
aránya a díjbevételhez (%)		
– 2008. évihez	3,7	0,8
– 2009. I. félévihez	5,7	1,3
Egy hátralékos fogyasztóra jutó hátralék átlagos összege (Ft)	33 996	119 462
A hátralék megoszlása időtartam szerint		
30-60 nap	létszám (fő)	98 580
	összeg (E Ft)	3 212 649
61-90 nap	létszám (fő)	66 502
	összeg (E Ft)	2 187 256
91-180 nap	létszám (fő)	105 505
	összeg (E Ft)	3 677 593
181-360 nap	létszám (fő)	81 909
	összeg (E Ft)	2 552 866
361 napon túli	létszám (fő)	113 853
	összeg (E Ft)	4 223 515
A nyilvántartott védendő fogyasztók		
– száma (fő)	14 066	
– aránya (%)	0,431	
	2008. évben	2009. I. félévben
Ingatlan-végrehajtások száma (db), ebből	1 117	422
– eredménytelen	1 078	404
– sikeres	39	18

TANULMÁNYOK

2c számú melléklet Lakossági díjhátralékok összetétele – TÁVHŐSZOLGÁLTATÁS

	2008. évben	2009. I. félévben
A lakossági fogyasztásból származó bruttó díjbevétel (E Ft)	156 861 853	92 074 770
2009. június 30-i állapot szerint		
Lakossági fogyasztók száma összesen (fő)	457 413	
	összesen	ebből kikapcsolt
A hátralékos fogyasztók száma (fő)	106 876	56
aránya (%)	23,4	0,0
A teljes hátralék összege (E Ft)	9 458 812	15 510
aránya a díjbevételhez (%)		
– 2008. évihez	6,0	0,0
– 2009. I. félévihez	10,3	0,0
Egy hátralékos fogyasztóra jutó hátralék átlagos összege (Ft)	88 503	276 964
A hátralék megoszlása időtartam szerint		
30-60 nap	létszám (fő)	17 807
	összeg (E Ft)	847 470
61-90 nap	létszám (fő)	14 477
	összeg (E Ft)	1 074 746
91-180 nap	létszám (fő)	20 997
	összeg (E Ft)	2 479 055
181-360 nap	létszám (fő)	9 780
	összeg (E Ft)	1 350 009
361 napon túli	létszám (fő)	19 585
	összeg (E Ft)	3 776 236
	2008. évben	2009. I. félévben
Ingyen-végrehajtások száma (db), ebből	205	137
– eredménytelen	177	117
– sikeres	28	20